

לכרונול

אפיזודות הקס...

פרופ' דב לוין (האוניברסיטה העברית ירושלים)

ביום האחרון של המלחמה - על אדמת קורלאנדיה המובסת -

9 במאי 1945

(שתי אפיזודות מהיום האחד והמיוחד שלא ישכח: יום הניצחון על הנאצים)

א עובדות רקע

גרמניה, שיכנע את היטלר שכל זמן שהכוחות הנצורים מרתקים את הצי הסובייטי בים הבלטי, ניתן יהיה שם בלא הפרעה להריץ את כלי השיט הללו לקראת הפעלתן השימוש. במיוחד החריף הויכוח לאחר שנמל ממל (קלאיפדה) נכבש על ידי הסובייטים בסוף ינואר 1945 ובידי הגרמנים נותר במזרח הים הבלטי נמל יחיד הראוי לשימוש צבאי - ליבאו (לייפאיה) שבחצי-האי קורלאנד.

בסוף שנת 1944 כבר השתלטו הכוחות הסובייטיים על כל הטריטוריה לשעבר של ברית-המועצות כולל האיזורים שסופחו אליה בתחילת מלחמת העולם השנייה כמו: שטחי מערב ביילורוסיה ואוקראינה, צפון בוקובינה, בסרביה ושלושת הארצות הבלטיות, למעט חצי-האי קורלאנד שבמערב לאטביה על שפת הים הבלטי.

כך או אחרת נותרו הכוחות הגרמניים בקורלאנד על שפע נשקם וציודם עד לכניעה ללא-תנאי של גרמניה ב-9 למאי 1945. כבר באותו יום החלו חיילים גרמניים רבים להניף דגלים לבנים ולהתמסר בשבי. הוא הדין לגבי יחידות שלמות על מפקדיהן, אך היו גם לא מעט שנמלטו על נשקם ליערות ולכפרים ושם הסתתרו עד שנתפסו ע"י כוחות - סריקה סובייטים שהוקמו למטרה זו. מסיבות אלה ובעיקר בגלל מספרם הרב של הכוחות הגרמניים והכמות העצומה של הנשק, הציוד ואמצעי הלחימה שבידיהם, התמשך תהליך הכניעה זמן ניכר. עד סוף מאי 1945 נלקחו בשבי הסובייטי 285,000 חיילים וקצינים ו-48 גנרלים. כמו כן נפלו לידיהם: 158 מטוסים, 478 טאנקים, 2,450 תותחים, 931 מרגמות, 18,221 מכוניות, 496 אופנועים, 36,464 סוסים, 88 קטרים ו-5,077 קרונות.

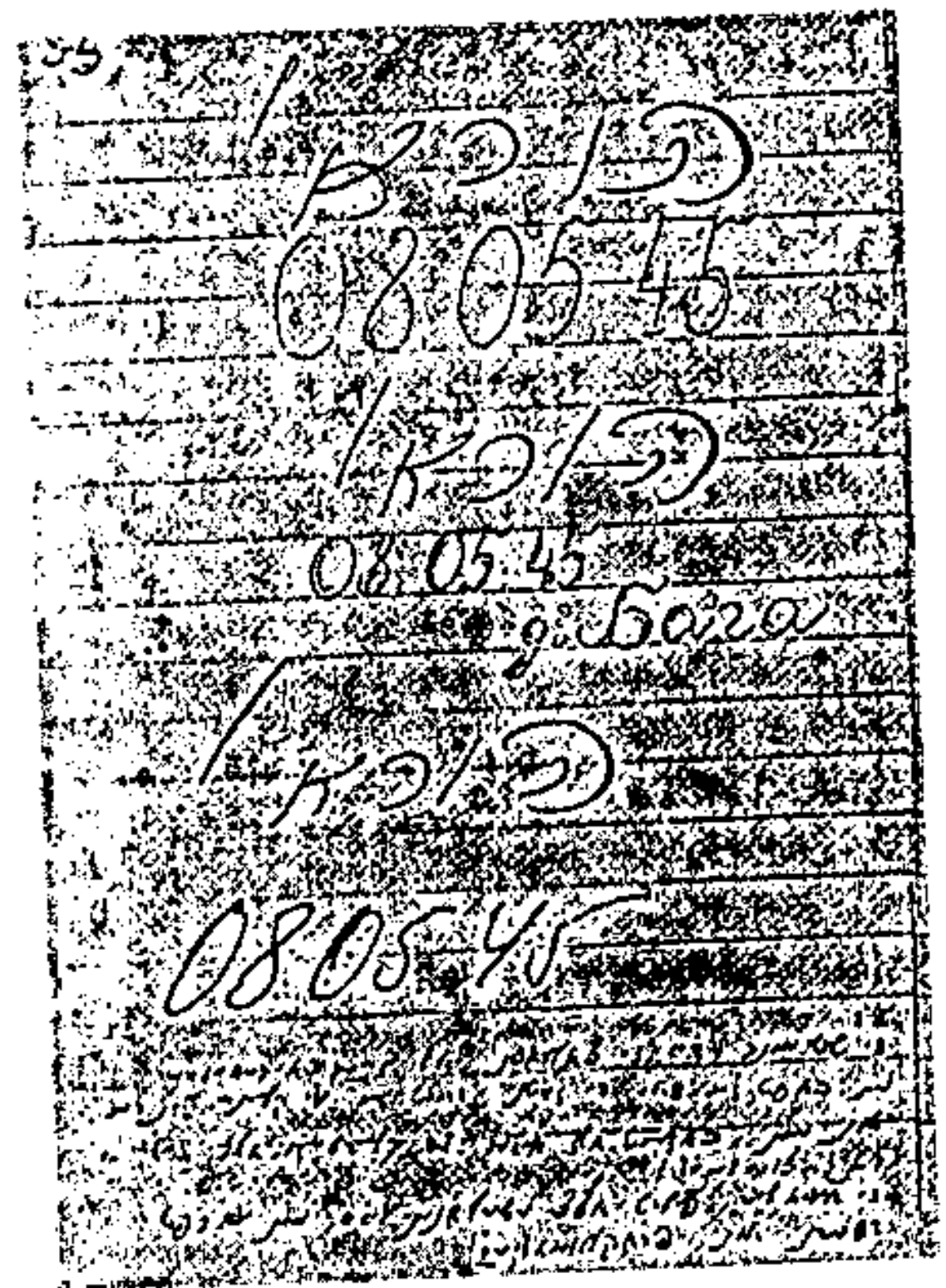
באיזור צר זה ששטחו לא עלה על 12,000 קמ"ר נותרו עדיין מכותרות בצפיפות רבה 37 דביזיות גרמניות מתוך 55 שהיו ממוקמות שם קודם לכן במסגרת ארמיות "נורד", בעגה הצבאית דאז כמו גם בהיסטוריוגרפיה הסובייטית כונה מיכלול יחידות אלה "קורליאנדסקיה גרופירובקה" (קבוצת הגייסות הקורלאנדית). ביבשה מצד מזרח - צרו עליהן כוחות סובייטים רבים ובתוכן הדביזיה הליטאית ה-16 בפיקודו של מארשל ליאוניד א. גוברוב ובים - מצד מערב סגרו עליהם אניות הצי הסובייטי. פרט להתקפות נגד מקומיים לא ביצעו הכוחות הגרמניים נסיונות רציניים לפרוץ את ההסגר. בין היתר ניתן להסביר זאת בויכוח הקשה שהתנהל בנושא זה בפיקוד הגרמני העליון. ראש המטה גנרל היינץ גודריאן לחץ בעקשנות לפנות את הדיביזיות מחצי-האי קורלאנד על מנת לתגבר את כוח ההגנה ההולך ונחלש של הצבא הגרמני העומד כבר "עם הגב אל הקיר", ואילו גרוס-אדמירל דיניץ שעמד להפעיל צוללות חדישות שאמורות היו להביא למיפנה משמעותי במצב הקשה של

אכן היתה זו כניעה סופית ללא תנאי, ולא בכדי הוכרז יום הכניעה - יום הניצחון על גרמניה הנאצית. ←

ב
ה
ה
ה
ה
ב
מ
מ
נ
ה
פ
ב
ב
ש
ה
ג
מ
ה
כ
ה
ה
ל
כ
ו
ל
ש
ז
ז
ז

ג. שיח לוחמים (מיומנו של חייל יהודי)

למרבית הדאבה רוב רובם של היהודים הבאלטים לא זכו ליום זה, שהרי נקטלו בהמוניהם עוד בתחילת המלחמה בידי הכובשים הגרמניים ושכניהם המקומיים. אך גם מספרם של הלוחמים היהודים במערך הצבאי הסובייטי שפעל באיזור זה היה כבר קטן וזאת כתוצאה מהאבידות הכבדות שספגו יחידותיהם במהלך שנות המלחמה הארוכה. אחד מהם מנשה חייקין, חניך לשעבר של השומר הצעיר בוילנה, שלחם בשורות הדביזיה הליטאית ה-16, היה בין החיילים הוותיקים המעטים ששרדו ביחידה זו עד סוף המלחמה. את חוויותיו מימים האחרונים של המלחמה רשם מנשה ביומן, שבו כתב ביידיש מאז 1942. להלן כמה קטעים:

קטע מיומנו של
קשר יהודי ובו
ביטוי "שמחה ביום
כניעת גרמניה
הנאצית

גבורוב אל מפקד של קבוצת הגייסות הקורלאנדית ובו הוא מציע להיכנע עד ה-8.5.1945, וזאת משום שבעיר ריימס נחתם כבר ב-7.5.1945 מיזכר על כניעה מוחלטת של גרמניה ואם יסרב - יושמדו, אך אם ייכנע - יושארו בחיים ויקבלו מזון ועזרה רפואית.

רס"ן לויטאץ (יהודי) בראש טור חיילי הדיוויזיה הליטאית, מקבל פרחים בוילנה המשוחררת

★ 8/5/1945

מצב רוח מרומם בקרב החיילים. אווזים איש את רעהו במתניים, מסתובבים כמו ילדים קטנים ואומרים וחוזרים "לא יאומן כי יסופר, האומנם זה כדו" מטוסי חיל האויר עוברים גלים גלים ומטילים פצצות ועלונים. העמדות הקדמיות של הגרמנים מכוסות בדגלים לבנים. הם עוברים אלינו בקבוצות ומתמסרים, אחרים נעמדים בשטח ההפקר ואינם יודעים כיצד לחצות את שדות המוקשים. נשלחו אנשים מיוחדים כדי להעבירם.

★ 8/5/45 שעה 20:18

ובכן היום הכל נותר על כנו. מחר בבוקר הם יתחילו לעבור במאורגן. היום סיכמו עם הפיקוד שלהם. המפקד של חטיבה 249 היה אצלם. איוואנוב היה אצלם כמה פעמים והחליף עמם נרתיקי סיגריות וכדומה...

★ 8/5/45 שעה 23:40

תאורה מפוארת, באוויר הצלול נוסקות וצונחות רקיטות בצבעי ירוק, אדום, צהוב, לבן ובצבעים אחרים. רוטנשטיין וגרוגוריאן היו בצד השני (של החזית). הגרמנים הם כל כך ידידותיים, כולם נדחקים להושיט יד מדוע הם לא התמסרו לשבי קודם לכן? ... הם מכבדים בסיגריות, מתהלכים בלי נשק, הנה בבית הזה מתוועדים המחטיים שלנו עם שלהם, אלה לא מתמסרים בשבי, אלא נכנעים בצורה מכובדת... האם ישלחו אותם לסיביר?...

←

★ 1/5/1945 קיבלנו ארוחה חגיגית שכללה מנה של 100 גראם. קיבלנו מדים מאריג טוב... אמש כשנודע על נפילת ברלין, נפתחה במרחק 1-2 קילומטר מאתנו הצדעה של תותחי נ"מ, מכונות-יריה, נשק אוטומטי, רובים, ראקיטות - זיקוקין ממש.

★ 8/5/1945 זה התחיל כבר אתמול. דיברו שהגרמנים הסתלקו, אך כפי שהסתבר זה לא היה נכון... מהבוקר פועל כבר חיל-האוויר. אני משער שינחיתו מכה כדבעי ויציעו להם להיכנע, אולם אם הם לא יסכימו ייבקשו מהם להוריד את המכנסיים". מדברים שוואסילבסקי הגיע לכאן עם גייסותיו...

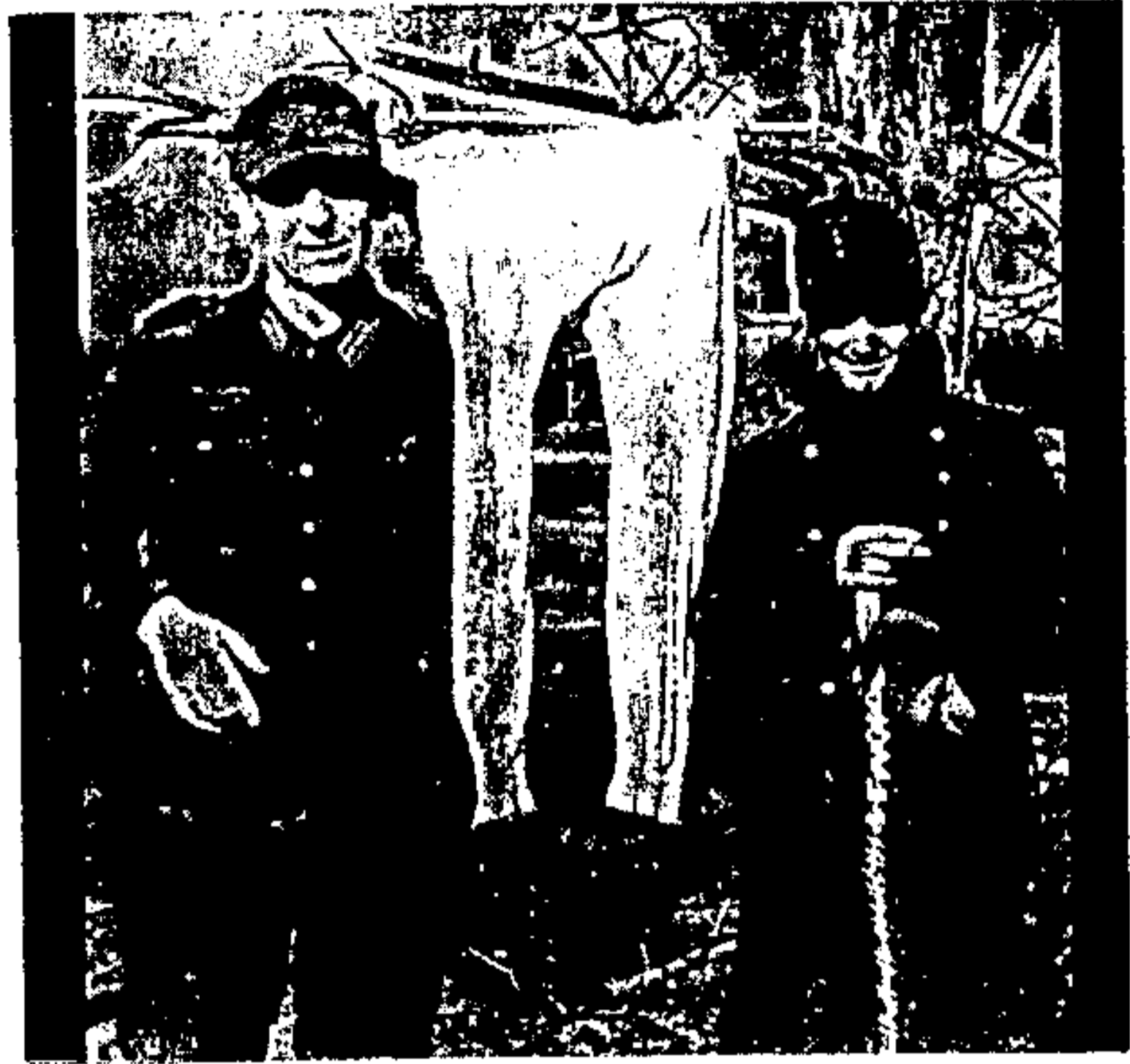
★ 8/5/1945, שעה 15:32

תפסתי עלון מטעם המפקד של הדביזיה הלניגראדית

המשך מעמוד הקודם

★ 9/5/45 שעה 8:45

חג גדול היום, בשעה 1 אסף ראדשניקוב את כל הדביון והודיע שהגרמנים אכן נכנעו, אך אנו חייבים עוד יותר לתגבר את פעילות הפטרולים ולא לנוח על זרי דפנה.

הגרמנים נכנעים. בהעדר דגל לבן תלו תחתונים כאות כניעה

בשעה 4 כבר נודע שבברלין חתמו על מיסמך הכניעה ושהיום הוכרז כיום חג כללי לניצחון, בסוללה התקיים מיטינג קצר, בשעה 7 התקיים מיטינג בדביון... מזמן לזמן נשמעים פיצוצים עזים, כך מפוצצים את שדות המוקשים כדי לפרוץ מעברים, קבלת השבויים הגרמנים כבר החלה.

★ 9/5/45 שעה 23:34

הם עוברים בקבוצות של 200, בקו האש של החזית ואף במרחק של 6 ק"מ ממנו אין כבר גרמנים... יהודים גוואלד, אני משתגע הצילוני!!!

הפרטיזן היהודי האחרון

מסביב תרועת תהילה לנצחונות הרודפים זה את זה... ואנו בורחים מעצמנו... כי יתכן לאכול מזבחי מתים?... כל אחד עושה את חשבון נפשו שנתרה לו לשלל ויש מי שמגלה שהאין מכריע את היש... (מתוך יומנו של המחבר בצאתו מיערות הפרטיזנים)

ובעוד שבקטע זה בחצי האי הקורלאנדי מתנהלת כניעתם של חיילים גרמניים נדד לו בקטע אחר של איזור זה צעיר יהודי חמוש ברובה קאראבין ושמו מאיר (מרגרס)

ווסטרמאן. כרוב רובם של יהודי לטביה בני משפחתו נטבחו במיתות שונות ומשונות, הוא עצמו ברח ממחנה עבודה ולימים הצטרף ליחידה פרטיזנית במסגרת גדוד "החץ האדום" שפעל באיזור זה מטעם התנועה הפרטיזנית הסובייטית. מכיון שחלק מלוחמיה של היחידה שירתו. בעבר במשטרה הלאטבית ושיתפו פעולה עם שלטונות הכיבוש הלאטבי, הסתיר ווסטרמאן את דבר היותו יהודי והציג את עצמו כעריק מלגיון הס"ס הלאטבי. חודשים אחדים לפני סיום המלחמה פרצו במפתיע כוחות גרמניים למקום הריכוז של היחידה וכמעט כל אנשיה נתפסו ונורו, ווסטרמאן הצליח להימלט, אך מחמת הציד השיטתי שערכו אחריו אנשי המשטרה הצבאית הגרמנית הוא חייב לשנות את מקומו מידי לילה, תוך מציאת מחסה תחת אחד העצים הסבוכים שביערות. לא פעם חשב שמוטב שלא יתעורר בבוקר וכך ייפסק סבלו, אך תמיד נזכר במה שלמדוהו בילדותו שאסור לוותר, והנה סיפורו על קורותיו בימים הקריטיים של חודש מאי 1945 דהאי לישנא:

מ. ווסטרמן אחרי השחרור

"בסריקה האחרונה שנערכה ב-4 למאי 1945 שוב ניצלתי הודות לצירוף מקרים מוצלח... ב-10 במאי יכולתי כבר בעצם לצאת סוף-סוף מהיער. המרחק עד למיפקדה הסובייטית הקרובה בעיירה טאלסן היה כ-20 ק"מ בלבד, אולם התלבושת שלי היתה מורכבת מקומבינאציה פאנטסטית של מדים גרמניים וסמרטוטים אורחיים, ולכן לא העזתי להיראות בכבישים, שהיו גדושים ברכבים צבאיים סובייטים, שהרי לבטח היו אוסרים אותי כאיזה "באנדיט". חזרתי, איפוא להלך בנתיבי יער למעשה הייתי כבר חופשי, אלא שהיערות שוב לא היו בטוחים מכיוון שהיו מלאים ←

**במסגרת ארועי היובל של מדינת
ישראל יתקיים כנס עולמי של
ניצולי שואה, לוחמים יהודים,
פרטיזנים ואסירי מחנות**

במסגרת ארועי היובל של מדינת ישראל יתקיים כנס עולמי של ניצולי שואה, לוחמים יהודים ופרטיזנים. סטיפן גראייק יו"ר הארגון העולמי של לוחמים יהודים, פרטיזנים ואסירי המחנות מסר כי הכנס יתקיים במסגרת הארועים לציון יובל למדינת ישראל ב 13-15 לאוקטובר 1998 בתל-אביב.

סטיפן גראייק

לדברי גראייק הארגון שמאגד בתוכו את ארגוני ניצולי השואה בעולם ובישראל, יזם את הכנס כדי להדגיש את כוחה ומעמדה של שארית הפליטה של העם היהודי מתקופת השואה ואת פעילות בתחומים כגון: הצלת ילדי השואה, הבריחה מארצות מזרח אירופה לישראל ותרומתה במלחמת השיחרור ובהקמת מדינת ישראל. בכנס ישתתפו משלחות מ-26 ארצות, שבהן פועלים 45 ארגונים של ניצולי שואה. הכנס העולמי ידון בנושאי האנטישמיות, התופעות הנאו-נאציות, הניסיונות להשכחת השואה והטיפול בהחזרת הרכוש היהודי שנשדד או הוחרם בתקופת השואה. מושב מיוחד יוקדש לדור ההמשך.

**לחבר שמואל שטרמר ורעיתו גניה
להולדת הנכד גל בן ליעל ואריה
ברכות ואיחולי נחת**

אברהם כהן

בשם מוסדות האירגון

לחבר המרכז ישעיהו ליכט שלוחה ברכה
להולדת הנינה טל הבת של ניר וגלי רביד

ש. בורנשטיין

יו"ר המרכז

א. כהן

מזכ"ל

באנשי ס"ס גרמניים ולאטביים, ששחרו עדיין לטרף. כך הייתי מהלך בדרך לחופש במצב 'היכון', עם 7 כדורי-רובה, 5 במחסנית, 1 בקנה ו-1 בכיס. היו לי רגעים של התעלות נפש על הנצחון הלאומי שלנו, הנה זכיתי לראות במפלה של היטלר ובמפלה של שיטת הרצח שלו. אני כבר אדם חופשי ואנשי הס"ס מוכרחים להסתתר ביערות!

למען האמת לא ארך החופש שלי הרבה זמן: כאשר הגעתי למפקדה האזורית של הנקוויד אמרו לי: ינסענו עד הלום מאות קילומטרים ולא פגשנו עד כה אף יהודי חי והרי גם תעודות אין בידך. לכן עד לבירור, - אתה עצור! והם הושיבוני מאחורי סורג וברית... לאחר שהבירור הסתיים בכי טוב, הוא צורף ליחידה שעסקה בסריקת היערות מאנשי ס"ס שהסתתרו בהם. הנה כך התהפך הגלגל...

כאשר ביקרתי בריגה באפריל 1998 במסגרת צוות הסרטה של הטלביזיה החינוכית "בעקבות פרטיזנים יהודיים" ראיינתי את מאיר ווסטרמאן כמנהל המוזיאון ההיסטורי של יהדות לטביה, תוך כדי סיפורו האישי הסתבר לי שלמעשה הוא היה הפרטיזן האחרון באירופה; אין צורך להוסיף שקביעה זו התקבלה על דעתו והרי היא מתפרסמת בפעם הראשונה.

ליו"ר הסניפים

אנו חוזרים ופונים אליכם בבקשה להעביר לנו בקביעות כתבות על המתרחש בסניפכם, כדי שנוכל לפרסמם במדור "בסניפים" בק.נ.מ.

מערכת

לחבר ירוחם רשבם
מראשוני ופעילי האירגון
שלוחה ברכה עד 120!
בהגיעך לגיל 90

א. כהן

מזכ"ל

ש. בורנשטיין

יו"ר המרכז